

Talán sokaknak furcsának és hihetetlennek tűnik, hogy a szegedi felsőoktatási intézmények oktatói között is találhatóak olyan emberek, akik hivatásuk gyakorlása mellett — társadalmi munkában — egyúttal a munkásország kötelező tagjai, vállalván az ezzel járó, plusz munkát és plusz fáradságot, sőt még azt is, hogy idejüknek egy részét munkájuktól illetve családjuktól „rabolják el”. Ezen oktatók közé tartozik dr. Janurik Tamás is, aki jelenleg a JATE Finnugor Nyelvtudományi tanszékének adjunktusa, s akit valószínűleg minden magyar szakos hallgató ismer.

Janurik Tamás életútja nem annyira lineárisan vezetett az egyetemi oktató státuszig, mint ahogy az az utóbbi időben „szokás”. Márós szakmunkástanulóként kezdte, majd szülővárosában, Szarvason volt szobafestő; a gimnáziumot is itt végezte levelezőként 1965-ben. A szegedi egyetem magyar-francia szakára 27 éves korában jelentkezett sikeresen. Mint elmondotta, szinte teljesen véletlenszerűen került kapcsolatba a finnugor nyelvészettel, hiszen alsóbbéves hallgató korában főként a romanista nyelvészet érdekelté, vonzotta. 1969-ben, ötödéves hallgatóként a Bölcsészkar Dékáni Hivatalának vezetője lett, e tisztséget 1971-ig,

Egyetemi oktató — munkásör

a finnugor tanszékre való kerülésig töltötte be. A hetvenes években három évig Párizsban volt lektor, a Keleti Nyelvek Főiskoláján. A nyelvészetben (is) egyre inkább nélkülözhetetlen számítógépeknek is ismerője; az egyes programokat saját maga konstruálja. Kutatási területét a szamojéd nyelvek képezik; jelenleg kandidátusi értekezését írja.

Tanárr úr! Azt hiszem, első kérdésként más nem is merülhet fel, mint az: milyen indíttatás alapján lett munkásör? Hogyan került kapcsolatba egy egyetemi oktató ezzel a testülettel?

— A munkásör — s ez köztudomású — alapvetően egy fegyveres testület. Természetesen első kapcsolatomban nem ezzel a fegyveres testülettel, hanem a honvédséggel volt, s meg kell jegyezni, arról nem a legpozitívabb emlékekkel rendelkezem. 1959 és 1961 között voltam katona. Párizsban, s az akkori politikai helyzetben az újjászervezett honvédség arculata, belső élete egészen más képet és hangulatot tükrözött, mint ma. A munkásör — be 1973-ban léptem be; s hogy minek hatására? Nos, a munkásör saját után-

zóvá teszik ezt a feladatkört?

— A munkásör tagjai közt rendkívül korrekció és jó az emberi kapcsolat. Ezen kívül a munkásör nagyban fontos politikai iskola is, s ezt több tapasztalatommal is alátámaszthatom. Egyrészt: egy munkásörnek fokozott mértékben van erkölcsi alapja arra; hogy bizonyos döntéseket megbíráljon, elvégre, ha valamely hibás politikai döntés után társadalmi izgalom, netán válsághelyzet alakul ki, ő lesz a „tűzvonalban”. Szükszerű tehát a kül- és belpolitikai érzékenység. Másrészt: egy egyetemi oktató, éppen helyzeténél fogva, hajlamos bezárkózni az egyetemi élet történéseibe, annak belterjességébe. Itt azonban közvetlen kapcsolatba kerül a munkásörrel, sok mindent megtud rólok, munkahelyéről, munkakörülményeiről. Harmadrészt: a munkásörben belül nagy a kollektív fegyverező szerepe, hiszen egy ember szolgálata vétsége az egész szakaszt, konkrétan hátrányos helyzetbe hozza, így aztán ezt mindenki igyekszik elkerülni. Nagyon pozitív az, hogy a terhelések el-

osztása (nagyjából) arányos. Fontos, közösségformáló erőnek érzem azt, hogy a gazdaságcentrikus társadalmunkban tapasztalható pénzközpontú szemléletmód a munkásöri tevékenységben nem mutatkozik meg, hiszen a feladatát társadalmi munkában végző munkásör anyagi érdekeltisége minimális.

Hogyan lehet az egyetemi státusz, a munkásörrel kapcsolatban család életét összeegyeztetni?

— Heti tizenkét egyetemi óra mellett — esetenként szükséges óraáttervezéssel — ez a probléma különösebb súrlódások nélkül megoldható. A kiképzések egyébként főként péntek-szombat napon szoktak lenni, így az egyik nap a munkahelytől, a másik — a szabad szombat — tulajdonképpen a családtól „rabolják el”; ilyen szempontból szerencsés a helyzetem, hiszen a pénteki nap kutatónapom, tehát óráim nincsenek. Hozzá teszem, hogy a munkásör munkásörök, ha ez irányú elfoglaltságuk munkanapra esik, az aznapra esedékes átlagmunkabéruket kapják; hétvégére azonban ez nem vonatkozik. Így ők hétvégi 24 órás szolgálatot nem szívesen vállal-

nak; nekünk azonban pontosan ezen hétvégi időpont a kedvezőbb.

Végezetül: az a tény, hogy tagja a munkásörnek, mennyire befolyásolja munkahelyéhez, illetőleg az egyetemi hallgatókhoz való viszonyát?

— 1957-ben a munkásörrel kielevezett politikai helyzetben alakult meg, s nem éppen a legnépszerűbb feladatokat volt kénytelen ellátni. Azóta szerepe megváltozott, hiszen olyan belpolitikai feszültségek, amelyeknél a munkásörnek tettelesen be kellene avatkoznia, a közelmúltban és jelenleg sincsenek. Az egyetemen léteznek és léteztek olyan jelenségek, amelyek politikai jellegűek, és amelyekkel nem tudok egyetérteni, de nem értek egyet ezen kívül azzal sem, hogy sokszor rástűtik az „ellenzéki” bélyegét olyanokra, akik valamely kényes kérdésben ellenvéleményt nyilvánítanak, holott az érvelés vitáknak éppen az a sajátjuk, hogy különböző álláspontok ütköztesse. Ilyen kérdésekben, itt az egyetemen, nem elsősorban munkásörként, hanem egyetemi oktatóként próbálok meg állást foglalni, hiszen a vitás problémák csakis demokratikus úton dönthetők el.

Köszönöm a beszélgetést.

S. I.

Medvetánc

■ Medvetánc, az ELTE KISZ Bizottságának társadalomelméleti folyóirata, évente névszer jelenik meg. A példány, amit a kezében tartok, az 1983. évi negyedik, illetve az 1984. évi első számot tartalmazza, tehát dupla számról van szó. Címlelapján Vlagyimir Vlagyimirovics Majakovszkijjal. A kötet belső lapjain is számos Majakovszkij-illetve Lili Brik-fényképre találunk, ezekhez kancsófódió a dupla szám befejező — s egyik legjobb tanulmánya. Benát Jangfeldt svéd Majakovszkij-kutatók, és akinek Majakovszkij és Lili Brik levelezését közreadó kötetét előszavát Szilágyi Ákos fordította magyarra. (A kötet Majakovszkij Lili és Oszip Brik 418. levelét s távirátját tartalmazza. Ebből a levelezésből, emlékeztetünk, az Európa könyvkiadó ebben az évben jelentetett meg 125 levelet.)

■ Szilágyi bevezető tanulmányt is illeszt Jangfeldt írása elé, s teszi ezt az olvasó számára nem kis haszonnal: itt pontosítia például a svéd kutató téves megjegyzését (mely szerint Majakovszkij soha nem volt a kommunista párt tagja); a költő 1908-ban belépett az Oroszországi Szociáldemokráta (bolsevik) Munkáspártba, illegálisan dolgozott, s többször börtönbe is került. Szilágyi tanulmánya egyébiránt annyira jó, hogy szíves figyelmébe ajánlom mindannak, aki a téma iránt érdeklődik. Külön értéke, hogy kitekint a költő halála utáni időszakra is, közölve többek közt Lili Briknek 1935-ben Sztálin elvtárhoz írott levelét, melyben elpanaszolja a költő életművével való mostoha bánásmódot, és segítségét kéri ahhoz, hogy idézem: „Majakovszkij hatalmas forradalmi öröksége valóra váljon. Sztálin Jezsovhoz (jaj de ismerős név!) címzett feljegyzéséből érdemes idéznünk egy rendszerbelső működésbe tekintünk be: „Jezsov elvt., nagyon kérem magát, figyeljen oda Brik levelére. Majakovszkij volt és marad szovjet korunk legjobb, leghatékosabb költője. Az emléke és a műve iránti közömbösség — bűn.” Brik panasza szerintem helytállóak. Lépjön vele kapcsolatba, és hívja őt Moszkvába. Vonja be a dologba Talt és Mehliszet — és tegyen meg mindent, amit mi elmulasztottunk. Ha szükség van a segítségemre, készen állok.” Lesz is nagy csinnadratta: Majakovszkij nevét gőzhajók, tankok(1), iskolák, színházak veszik fel, művei millió példányban jelennek meg, miközben legjobb híveit és követőit Jezsov elvt. a legbájosabb módon üldözöbe veszi. Kétségtelen, hogy a kor nem volt alkalmas Majakovszkij költői művének megemésztésére, meg közben más feladat is adódott: le kellett mészárolni a nép legjavát. A Majakovszkij-renezánsz a hetvenes években vette kezdetét, írja Szilágyi, s, jegyezhetjük meg, hála istennek ma is folytatódik.

■ Bengt Jangfeld bevezetője azt mondhatni, részletesen elemzi Majakovszkij és Lili Jurijevna Kagan (később Brik, mint Oszip Brik felesége) kapcsolatát, megismerkedésüktől a költő öngyilkosságáig. Sok apró érdekességet megtudhatunk ebből az alapos filológiai felkészültséggel megírt tanulmányból, melyeket itt még részleteiben sem jegyezhetünk föl. Mindössze azt jegyezzük meg: a Majakovszkij-kutatás igen

fontos dokumentuma vált hozzáférhetővé magyar nyelven is ezzel az irással.

■ A fent áttekintett két tanulmányon kívül további kettő tart szorosabb kapcsolatot a humán tudományokkal. Tordai Zádor *Messianizmus, baloldarúság, zsidóság* című írása részlet a szerző *Hogyan lehet valaki Európában zsidó*. Walter Benjamin című tanulmányából, amely könyv alakban várja megjelenését a Magvető Kiadónál. (A tanulmány egy része, sajnos, nagyrészt éppen a Medvetánc-ban közölt része, megjelent az Új-Symposion 185. számában, 1980-ban). A rendkívül színvonalas, minden tekintetben európai nivóú írásból itt legfeljebb csak szemelgethetünk, kedvesülönök. (A Medvetánc-ban közölt részlet egyébiránt a zsidó illetve a keresztény messianizmus jellegét s történeti fejlődését elemzi). A zsidó messianizmus alaptétele — írja például Tordai — hogy a Messiás „kivülről jön”, és előtérre emberi cselekedet nem lehet hatással. Ez a messianizmus a remény eszményi tisztaságát akarja megtartani. Nem érthető azonban, a hit másik pillére, a kinyilatkoztatás nélkül. Ez — írja Tordai — a megváltásért való cselekvés számára is elképzelhető, tesz egy kikaput. Ez ember annyit tehet a megváltás érdekében, hogy életével betölti a Törvényt. Ezt bizonyítandó, egy szép idézet Martin Buberrel: „Földi létének egészét isten felé fordítani s aztán ezt minden pillanatban feltárni s lezárni hagyni: ennyi az ember ténykedése a megváltásban.”

■ A harmadik idevágó tanulmány Karádi Éva munkája s Fogarasi Béla pályáját kíséri végig, mint egy lehetséges értelmiségi életpálya megvalósulását a XX. században. Karádi beállítása szerint Fogarasi egész élete „Lukács György jegyében” telt el, amennyiben Lukács, idézem, érdemes fölbemagasodó sötét árnyával viaskodott, Fogarasi é viaskodást a Modern Könyvtár szerkesztésével, Bergson, fordításával kezdte, már 18 évesen — idézem a szerzőt — részt vállalt a modern magyar kultúráért folytatott küzdelemben. Tagja lesz a Lukács köré szerveződő Vasárnapi Társaságnak, majd csatlakozik a Forradalomhoz, hogy miért, azt ismét érdemes idézni: Fogarasi „úgy fogadta el — persze ebben is Lukácsot követve — a kommunista politikát, mint saját transzcendens kultúr-filozófiai értékeit immanens érvényesülésének eszközt, az útiunkra álló akadályok elhárítását.” Karádi Éva aztán részletesen elemzi a Fogarasi-művet, sohasem feledkezve meg arról, hogy megjegyezze: mindezt — természetesen — Lukács jobban tudta. Tanulmánya, amely Fogarasi Bélát 1959-ben, Moszkvában betörtözött haláláig kíséri el, nagyszerű idézettel indul egyébként, egy a filozófus hágyatékából előkerült datálhatatlan feljegyzéssel: „Végre azt mondhatom, ami igaz. Ez nagyon nagy dolog.” Ez egy nagyon fontos mondat, kár, hogy Fogarasi Béla tévedett...

A Medvetánc az itt ismertetett tanulmányokon kívül további hetet tartalmaz, többek közt a korporatizmus elméleteiről, a „jóléti állam” szociológiai nézőpontú problémáiról, a nyolcvanas évekbeli lakásreformról stb., valamint egy interjúút Szélnyi Ivánnal, az állami termelési módról.

B. Gy.

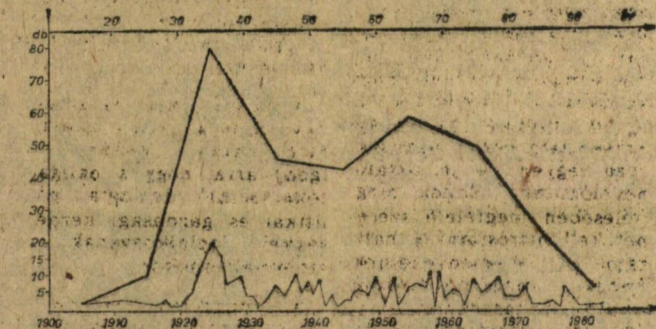
Az ember tudományos tevékenységének ritmusossága és határai

Egyetemünkön a különböző kiadványokban gyakran lehet olvasni arról, hogy az egyetemi ifjúságot, minél hamarabb, lehetőleg, már a második, harmadik évben be kell kapcsolni a tudományos munkába. Egy hallgató minél hamarabb kezd el a kutatómunkát, például a biológus, vegyész, matematikus, stb. szakon, a végzés után annál hamarabb képes lesz azt önállóan folytatni.

A másik elképzelés szerint abból lesz az igaz eredményes kutató, aki már a középiskolában szakkörökbe jár, és ott elkezdte ezt a munkát. Az ilyen emberek már középiskolás korukban, de mindenféleképpen 20 éves kor előtt írnap egy-két kisebb közleményt. Nagyon kevés az ilyen oktató, vagy kutató, de még gyakran ezek közül is sokan vagy elkallódnak, vagy pályát változtatnak.

Keves olyan ember volt eddig a szegedi egyetemen — falán csak a legnagyobbak — akik 20 éves koruk előtt az eredményes kutatómunkát elkezdték. A nemrég elhunyt Greguss professzort szintén ezen kevesek közé lehet sorolni. Mint tudjuk 94 évet élt, és több mint 70 éven keresztül folytatott aktív kutatómunkát. A közel 75 éves kutató tevékenység már önmagában is megdöbbentő. Ennél csak az elért eredmény a még inkább lebilincselő. A rendkívüli életút közben 46 könyvet, 10 egyetemi jegyzetét, és 254 tudományos közleményt írt.

Az emberek legaktívabb periódusának a 35–50 év közötti időszakot tekintik. A legtöbb ember ilyenkor alkot a legtöbbet, ezt tekintik az emberi tevékenység legeredményesebb, legaktívabb korszakának. A valószínűség, a legtöbb kutató életútjában ezt igazolja. A külföldi szerzők közül ha elolvassuk Leon (1971), Brouley (1972) vagy Ananyev (1977) professzorok könyveit látjuk, hogy a tudományos teljesítmények csúcsát, s a legnagyobb alkotókészséget, az újítás éveit ők is kb. 45 éves koruk teszik. A pályájuk csúcsát a legkülönbözőbb foglalkozású emberek tehát ekkor érik el. Az emberek produktivitása eddig általában emel-

A grafikon Greguss prof. tudományos munkásságát ábrázolja. A vékony vonal az évenként megjelent, a vastag az évtizedenként összesített közlemények számát mutatja.

kedik, ezután pedig fokozatosan, vagy gyorsan csökken. A mai gerontológia problémáival foglalkozó cikkek ugyan erre a megállapításra jutnak. A csökkenő teljesítőképességet az agyműködésen át még az érkező szervekre is kiterjesztik. A teljesítőképességet az embereknek tehát egy csúcsú görbével lehet ábrázolni. Ettől azonban akadnak eltérések, vannak kivételek. Nagy tudósaink egy része gyakran tekinthető kivételnek. Ilyen volt Greguss Pál professzor is. A mellékelt ábra Greguss Pál tudományos tevékenységének periódusait szemlélteti. A vastagabb vonal az évtizedenként, a vékonyabb az évenként megjelent közlemények számát mutatja. Igazolva emezt, hogy a 30–40 éves korban amikor mások is a legaktívabbak 10 év alatt 60 közleményt, tehát a legtöbbet produkálta. Kutatómunkája azonban tovább is folytatódott.

Ez a görbe két csúcsú. Az 1940-es évek a háború, a tanszékvezetői megbízatással járó adminisztráció, a fűvészkeztetű újraszervezése, új üvegházak építtetése, stb. az ő kutatási lehetőségeit is visszavetette. Az aktivitása a nyugdíjvonulás után biztosított további lehetőségek 60–70 éves korában ismét fellendülést, másodvirágzást eredményeztek. Sokan ilyen korban hagyják abba az aktív kutatómunkát. Greguss professzor életének ebben a szakaszában 10 év alatt, még mintegy 60 közleményt írt, köztük könyveket. A lankadatlan kutatómunkát, bár csökkenő produktivitással, de teljes szellemi frisseséggel folytatta 94 éves koráig, szinte életének utolsó hónapjáig. A 90. év be-

töltése után még 4 közleménye (évente egy-egy) jelent meg angol nyelven. Egy monográfia pedig még ma is nyomdában van. Azok közé az emberek közé tartozott, akik nagyon fiatalon kezdtek és szinte matuzsálemi korban fejezték be a kutatómunkát. Tanszékünk Greguss professzor számára mindvégig biztosította a kutatómunka lehetőségét. Ezzel, Greguss személyén keresztül, egyetemünknek a magyar növényanatómiai kutatások nemzetközi elismerését, hírnevét is sikerült öregbítene. A fentiek azt is igazolják, hogy a kutatói véna mellett Greguss professzor hihetetlen szorgalommal is rendelkezett, és a sors rendkívüli egészséggel, emlékezőtehetséggel áldotta meg. Betegség miatt egyetlen órától sem hiányzott. A fenti tulajdonságokat tekintve kivételes ember volt. A tanszékre a legelső közzött érkezett, és legkésőbb távozott. Csak egy-két magyar botanikusról mondhatjuk el eddig, hogy háromszáznál több közleménye jelent meg. Ő a tudományok szentelte az életét. A fentiek ellenére — az életkülönleges iróniája folytán — a nyers módja, a szakmai kérdésekben megalkuvást nem tűrő magatartása, stb. miatt akadémiánk soha nem választotta be tagjai közé. Greguss professzor ezt az egyet egész életében sajnálta. Szinte mindent elért, azonban ez a hihetetlen munkabírás és szorgalmas ember ezt nem érthette meg.

Élete, tudománysergetete, a kutatómunkában kifejtett produktivitása azonban így is példa lehet a mai ifjúságunk számára.

Dr. GULYÁS SÁNDOR